HJORTENS FLUGT

Christian Winther: Hjortens Flugt. Med Indledning og Kommentar af Oluf Friis. Udgivet af Dansklærerforeningen. Tredie Udgave. Kbh. 1954. Gyldendal. XLIX + 148 s., 6,25 kr.

Lektor *Oluf Friis*, der i sin bekendte Mønsterudgave af Chr. Winthers »Poetiske Skrifter« for 26 Aar siden forsynede »*Hjortens Flugt*« med en Indledning og Kommentar, der i Grundighed og Fylde langt overgik hans Forgængeres Arbejder, har nu gjort det Kunststykke at præstere en hel ny Edition af dette Hovedværk indenfor dansk Litteratur. Den fremtræder beskedent i Dansklærerforeningens bekendte Serie af Skoleudgaver som Afløser af Oskar Schlichtkrulls udpræget kompilatoriske fra 1940, der i sin Tid havde fortrængt Olaf Hansens rigtignok langt selvstændigere, som stadig har bevaret sit Værd — det er altid lærerigt at se en stor Digter fortolket af en talentfuld yngre Kaldsfælle.

Oluf Friis' Kunststykke ligger for det første i, at det, skønt 1928-Udgaven var Frugt af en Aarrækkes meget dybtgaaende Winther-Studier, alligevel er lykkedes ham at grave endnu et Par Spadestik dybere og fremdrage yderligere nyt Stof til Belysning af Digtets Tilblivelseshistorie. Og for det andet i, at Forf. ved en Ombytning af Faktorernes Orden har skrevet en Indledning, der i Kompositionen helt adskiller sig fra Forgængeren, ligesom den indeholder nye Synspunkter paa Digtet. Resultatet er blevet en af vore fineste Klassikerudgaver, der i lige saa høj Grad har Bud til de Danskstuderende ved vore Universiteter som til fremskredne Gymnasieelever, og som forøvrigt ingen Beundrer af Winthers udsøgte, i vor Tid alt for lidt paaskønnede Kunst bør undlade at anskaffe sig.

Udg. begynder sin Indledning med i et principielt betydningsfuldt Afsnit »Genre og handlingskomposition« at bestemme Digtets Plads i Systemet. Med vanlig Beskedenhed værger Winther sig i Prologen mod for højstemte Forventninger ved at formumme sig som Markedssanger — »Bänkelsänger«, som Tysken siger. Han markerer samtidig sin Samhørighed med Folkepoesien, sin Trang til at blive ved Jorden i Opposition mod den høje Flugt i Tidens romantisk-filosofiske Poesi (Ingemann, Heiberg, Paludan-Müller). Men derfor er hans Digt ingenlunde, som af Vilh. Andersen i sin Tid hævdet, »et vældigt udvidet Træsnit«, end sige »en stor og rigt instrumenteret Folkevise«. Det er et episode-rigt romantisk fortællende Digt, som det 19. Aarhundrede i alle Litteraturer kan opvise talrige Eksempler paa — et højst populært tysk Sidestykke som Scheffels »Trompeter von Säckingen« udkommer saaledes Aaret før »Hjortens Flugt«. Winthers nærmeste Forbillede er hans Ungdoms elskede Ariost, der har lært ham at forbinde »en række af historier« med en tynd, men aldrig bristende Traad. Grundmotivet, markeret ved Sangene »Flugten« og »Korset«, er to Elskendes Adskillelse og Genforening; som Epilog følger »Et Farvel«. Den aktuelle Handling udspilles indenfor et Aar, stadig krydset af Sidehandlinger og Episoder, men gennem Forhistorien, som afdækkes efterhaanden, føres vi en Menneskealder tilbage, saa at »Hjortens Flugt« »rulles op i to tidsplaner, fint komponerede sammen«. Digtets andet Hovedmotiv er Rejsen: Stranges og Folmers saa forskelligartede Færd, indtil tilsidst »digtets lukkede

handlingskurve åbnes med en ny flugt«: Hjortens Forsvinden og Folmers Farvel.

Derefter følger en indgaaende Analyse af Winthers Forhold til sine Kilder. Ved en Gennemgang af Studiehæftet mellem hans Papirer paa Det kgl. Bibliotek redegøres for alt det Stof, han har noteret sig gennem flittig Læsning. Først alt, hvad der vedrører Digtets i egentlig Forstand »historiske« Figurer fra Kong Erik af Pommern og nedefter; frugtbare og inspirerende Smaatræk hentet fra Hvitfeld, hos Martin Hammerich, i »Lexicon over adelige Familier«, T. A. Beckers »Prospecter af danske Herregaarde« eller et saa fjerntliggende Sted som H. H. Behrmanns »Beretning om Kong Oluf Hagensøns Død og den falske Oluf« (1846). Friis har her sikker Grund under Fødderne, hvor Verner Dahlerup i sin gamle, smukke Udgave af Digtet maatte nøjes med Gisninger. En lille Bemærkning i Farten skal dog gøres her: naar Udg. i Winthers Optegnelse om Peder Jernskæg læser Ordene »Undkommer ved Livet«, vil man uvilkaarligt gætte, at der maa staa: »undkommer ved List«. I Virkeligheden er dette en Trykfejl. Dernæst — og endnu vigtigere — den kulturhistoriske Baggrund, som Winther er blevet fortrolig med gennem Studium af Vedel Simonsens to Afhandlinger »Kæmpevisernes Skildring af Middelalderens Riddervæsen« (»Nordisk Tidsskrift« 1829) og »Bidrag til danske Slottes og Herreborges Bygnings- og Befæstningshistorie i den catholske Tidsalder« (1840). Herfra er alle Enkeltheder laant, naar Gurre, Holmegaard, Peder Jernskægs Borg og Stranges Herresæde skildres. Ind i det middelalderlige Kulturmilieu har Winther saa komponeret sine Folkelivsbilleder af Humleplukningen, Bondebrylluppet, Sommer-i-By Festen, delvis gjort over egne Iagttagelser, men altid bygget over ganske smaa maleriske Detaljer, der sætter Fantasien i Bevægelse uden at operere med for tungt et Stof af Kendsgerninger. Og han har givet sine Billeder Farve og Liv ved de indlagte sjællandske Naturskildringer fra alle fire Aarstider og i mange skiftende Belysninger, der tilfører Digtet nogle af dets fineste kunstneriske Virkninger.

Endnu mangler der et vigtigt Element i »Hjortens Flugt«, som i særlig Grad har optaget Digteren, og som Friis har ofret en særlig indgaaende Undersøgelse, nemlig det *dæmoniske*. Winther slap aldrig Indflydelsen fra sin Ungdoms Lekture, Byron især, men ogsaa Hoffmann og Tieck; det dæmoniske fængslede ham baade psykologisk og folkloristisk. I sin Gennemgang af Forudsætningerne for Rhitra-Skikkelsen gør Friis flere meget fine Fund blandt sin Digters talrige Notater om Heksevæsen og Overtro — fra Grimms »Deutsche Sagen«, Nyerups »Udsigt over Hexeprocesserne i Norden«, Soldans »Geschichte der Hexenprozesse«, Horst's »Zauber-Bibliothek« og Dobenecks »Des deutschen Mittelalters Volksglaube«. Sin Viden om vendisk Mytologi henter Digteren fra Ingemanns »Grundtræk til en nordslavisk og vendisk Gudelære« (1824). At Rhitra ogsaa gemmer Tove-Skikkelsen i sig, fremgaar af Winthers Notater fra Vedel Simonsens Afhandling om Gurre. Men af de mange uensartede Elementer er det lykkedes at skabe en levende og fængslende Figur. Friis siger med Rette om Rhitra: »Winther når en særlig virkning i de små neddæmpede træk, hvor farligheden anes som mulighed. Hans styrke som digter er ikke det plastisk-maleriske, men blikket for figurernes gestus og bevægelser«. Det for-

nyede Arbejde med Digterens Optegnelser har ført til et lille nyt, fornøjeligt Fund: Holmegaardspartiet (med Æselsforvandlingen) er ikke — som af Friis 1928 og alle hans Forgængere antaget — digtet under Indflydelse af Apulejus' Roman om det gyldne Æsel; Historien stammer fra Horst's »Zauber-Bibliothek« (II, 1821).

Fra Digtets Kilder vender Friis nu tilbage til sit Udgangspunkt for nærmere at bestemme *Ideen* i »Hjortens Flugt«. Han finder den udtrykt i en Sætning i Ludwig Tiecks Fortale til hans »Minnelieder« (1803): »*Liebe, Religion, Ritterlum und Zauberei* verweben sich in ein grosses wunderbares Gedicht zu welchem alle einzelne Epopéen als Teile Eines Ganzen gehören«. — Alle disse Elementer, især Elskoven i alle dens Skikkelser, gennemvæver Winthers Digt. Men dybest er dets Idé Bekendelsen til Friheden og til Poesien. Her naar vi frem til Digterens egentlige Talsmand, Folmer Sanger, hvis Farvel er selve Nøglen til »Hjortens Flugt«. Og til Titelfiguren, Hjorten selv, der er »symbolsk udtryk sammen med Folmer for hele digtets idé: *flugtens idé*«. Ogsaa til Hjorten har Winther gjort Forstudier under sin Læsning; Notaterne røber paa afgørende Maade hans Arbejdsmetode.

Efter et Par Sider om Versemaalet er vi saa kommet derhen, hvor man i gamle Dage (ogsaa i Udgaven 1928) begyndte: »Tilblivelsen (Hjortens Flugt i Winthers Liv)«. Vi ender med hele den lange Udviklingshistorie gennem alle dens Faser fra Eftersommeren 1821 til Efteraaret 1855, Vejen fra Kaj Lykke-Planen til Fortællingen om Stranges og Ellens Kærlighed:

»I den lykkelige sommer, som Julie og han oplevede i »det røde Hus«, kom ungdommen til den næsten tresårige digter. Der er septemberluft med det rolige overskue og klare konturer i digtet; men det har også »juli måned«s varme og lykkelige nu i Folmers og Ellens elskovssang: »I Mulm kan jeg dig finde, for din Duft er stærk og sød«. Ja, minder helt tilbage fra de tidligste barndomsår og ynglingeår fik form i naturbillederne og folkelivsbillederne. Også morgenstjernen står tændt over digtet. Alle tråde i Winthers liv og digtning løber sammen i »Hjortens Flugt«. Han kan i enkeltdigte og noveller være nået højere. Men »Hjortens Flugt« er hans hele digtnings kulmination. I ingen andre af sine digtninge har han samlet så mange af sin poesis forskelligartede strenge til så fuld en akkord og harmoni«.

Indledningen til den nye Udgave virker som et Udkast til selve *Bogen* om »Hjortens Flugt«. Oluf Friis skylder sine Læsere denne Bog, som han har alle Betingelser for at kunne skrive. Det rige og skønne Digt og dets store Digter fortjener, at det bliver til Alvor med at faa den skrevet. *H. Topsøe-Jensen*

TRE BØGER

DÆKNING - GUDSTJENESTEKOLLEKTER - CHR. MOLBECH

Johs. Brøndum-Nielsen: Dækning — Oratio tecta i dansk Litteratur før 1870. Særtryk af Københavns Universitets Festskrift november 1953. I kommission hos J. H. Schultz Forlag. 118 s., 10 kr.

Universitetets festskrifter må formodes at være beregnede til læsning for en ikke fagligt snæver kreds af, hvad der i det officielle sprog be-

nævnes »venner og velyndere af vor højskole«. En del af de således udsendte afhandlinger må dog i kraft af emne og sprog nok siges at være lukkede for mange af disse velvillige. Til andre tider er festskriftet dog god læsning for alle, der interesserer sig for det fag, der afgiver emnet; således det arbejde, professor Johs. Brøndum-Nielsen i sit otium har fået udgivet i festskriftet for november 1953.

Den udfolder et emne, som forfatteren har omtalt allerede i Festskrift til Vilhelm Andersen 1934; den gamle afhandling nævnes ikke i litteraturhenvisningerne og er forsåvidt også distanceret, men har dog fortjenesten af at have indført den senere gængse betegnelse for et stilfænomen, der ellers omtaltes i vage udtryk eller importerede termini: dækket stil, dækningsform. Herved forstås en gruppe mellemformer mellem direkte anført tale (tanke osv.), der nøje reproducerer den talendes egne ord, og den indirekte form, hvor forfatteren omformer det sagte i at-sætninger i sit eget sprog. Det der dækkes, men hvis individualitet dog skinner igennem, er den talendes sprog — det der dækker, dog i forskellig grad, er forfatteren, idet han afholder sig fra den direkte form; formen er forfatterens, men hans referat er ikke suverænt og ensrettende.

Et mønsterexempel på dækning giver allerede Jacob Baden 1785: »Hvad A. har sagt, fortæller B. saaledes: »Han (nemlig A.) kiendte nok disse skiødesløse Folk; men dersom de ikke passede paa deres Sager, vilde det gaae dem ilde.« Men Ordene har A. saaledes udført: »Jeg kiender nok disse skiødesløse Folk; men dersom de ikke passer paa deres Sager, vil det gaae dem ilde«.«

Dækningen er imidlertid noget såre mangfoldigt, både i sin grammatiske bygning og sin funktion. Således er det ikke givet, at den dækkede sætning har verbet i præteritum: ⟨Er De ogsaa ganske vis i Deres Sag, Baron?⟩ — Baronen er ganske vis i sin Sag..., Topsøe) (⟨⟩ sættes om textdele der ikke er i dækningsform). Ejheller behøver dens subjekt at være i 3. person, forskudt fra den direkte tales 1., alle andre kombinationer findes. Og det kan være svært at afgøre, om dækning foreligger, ligesom den kan væves ind i omgivelserne saa raffineret som hos Chievitz: »⟨Jeg bad dem paa mine Knæ om at blive hos dem;⟩ jeg vilde tie med alt, hvad jeg havde seet og nogensinde fik at see. ⟨Jeg bad om at maatte gaae ud og tigge;⟩ hver Skilling, jeg fik, skulde jeg bringe dem; ⟨om at maatte tage ud at tjene,⟩ de maatte have min Løn, og jeg vilde tilgive dem alt, hvad de hidtil havde gjort imod mig. ⟨De vare ubønhørlige.⟩«

Foruden til een eller flere talendes replikker kan dækket stil bruges til at gengive uudtalte tanker, være sig forfatterens, personernes eller begges mellem hinanden — med særlige muligheder, hvor værket er holdt i jeg-form. Den er mest og hos visse prosaister udelukkende benyttet som fortsættelse af et referat, der begynder indirekte: »⟨Kongen var knap paa Ord, sagde at det var vel, og at de kun skulde gaae ind,⟩ han vilde komme bagefter; siden skulde de faae Alting at vide. ⟨Derpaa gik Dronningen ind i Salen med sin Datter.⟩« (Oehlenschläger). Men næsten alt kan opnås ved dækning: »Knaphed, Spænding, Læserkontakt, Gedulgthed, jævn og munter Fortællertone« hos Blicher, »et let og naturligt Fald, et spillende Liv, en Rigdom af Nuancer, ofte dobbeltbundet« hos H. C. Andersen. Og hvem husker ikke fra dennes eventyr

steder som: »⟨Der var stort Selskab, for⟩ det maa man have imellem, saa er det gjort og saa kan man blive inviteret igjen,« »⟨Nu maatte Konen tage Vinen frem, hun havde gjemt, og Bondemanden drak og blev saa lystig,⟩ saadan en Troldmand, som lille Claus havde i Posen, vilde han da grumme gjerne eie,« »⟨...og ingen af hans Venner kom til ham,⟩ for der var saa mange Trapper at gaae op ad,« der har den særlige dobbeltbund, at den barnlige tilhører opfatter begrundelsen direkte, fysisk.

Mangfoldigheden i dækningens syntax og funktion gennemgås iøvrigt kun ganske kort, idet hovedvægten er lagt på fænomenets historiske fremvæxt og udbredelse; meget naturligt, fordi dækningen bliver stadig rigere og hyppigere; men detaillerede exempler på typer og overgange må man altså søge frem til i den historiske del.

Historisk er at bemærke, at dækningsfænomenet, der af visse forskere har været anset for et litterært træk, muligvis indlånt fra fransk, vandt stor udbredelse efter 1870, så stor, at det kunne komme til at stå som en af naturalismens nydannelser. Det har dog været erkendt, at ihvertfald H. C. Andersen bruger en række udtryksfulde dækningsformer; og Brøndum-Nielsen viser, hvordan dækning må holdes for et gammelt, folkeligt og talesprogsbestemt stiltræk. Folkeeventyr og retsvidner, breve og memoirer, dagbøger og aviser bruger naturligt og uden litterær ballast dækning i referater. Til bogens ældre exempler, hvoraf en lang række er hentet fra Jammersmindets senere, talesprogsprægede del, kan føjes et citat fra afskrift af Køge tingbog 1613 (A. Bæksteds udgave af Brunsmand: Køge Huskors, s. 279): »⟨...och om morgenen kom Voldborg til Peder lademagers, och spurde hannem ad, om hand icke haffde forunmmet en vng karl, som var kommen⟩ vdaff min gaard och laae til mit i natt...«

Også i litteratursproget er dækning ældre end almindelig antaget. Af bogens exempler fra 18. årh. er de morsomste nok hentet fra J. Cl. Todes roman Kjærligheds Nytte (1791f), der endog vover sig ud i dialog med dækningsform for begge talendes replikker: »Om han endnu i paakommende Tilfælde kunde prøve en Dyst? Ja naar det endelig skulde være, saa vilde han nok tage sin Mand...«; og at dette tør anses for selvstændigt, ses af at Tode i sin Smollet-oversættelse bruger dækning friere end sit forlæg.

Den tidligere romantiks høje stil levner liden plads for den mundrethed, intimitet, ironi osv., som især er beslægtet med dækningsformen; dog gives der belæg fra de største forfattere. Men det er tiden efter 1825, der — tilfældigt, selvfølgeligt eller experimenterende — udvikler de mange typer af dækning, som naturalismen så kan overtage og videreudvikle efter sin æstetik, indtil kulminationen nås med Harald Kidde, i hvis romaner den dækkede (eller indirekte) monolog er en afgørende stil- og kompositionsfaktor. De skikkelser fra den sene romantik, der især belyses af Brøndum-Nielsen, er Blicher, H. C. Andersen (en fjerdedel af bogens omfang), Carl Bernhard (med den højst fængslende fortælling »Det gyldne Skind«) og Goldschmidt, i anden række Hertz, fru Gyllembourg, Carl Bagger, Chievitz og Topsøe — heriblandt altså netop nogle af de skribenter, der regnes for »gennembruddets« forløbere. I afslutningen er derfor alt lagt op til en kort påvisning af, at J. P. Jacob-

sen ikke er nyskaber, men kun en følsom videreførcr, når han bruger dækningen så varieret og psykologisk rigt — og skoledannende.

I prof. Brøndum-Nielsens beundringsværdige forfatterskab udgør arbejder om nyere litteratur en lille gruppe, der synes skabt con amore; men nogle af disse arbejder er så snævert monografiske, at deres rækkevidde og betydning må være begrænset. Det er derfor glædeligt at se en bog, der viser denne forskers fine lydhørhed for over- og undertoner i digtningen, anvendt på et stof af almen interesse, der i kvalitet når helt op til H. C. Andersens og Blichers niveau. Til tider synes man måske, at gehøret rækker hinsides den normale høregrænse, så dobbelt bund — dækning — anes i sætninger, der vil forekomme de fleste skikkelige læsere massive. Men mange gode læsere — og mange dansklærere på undervisningens mellemste og højere trin — vil høre ukendte ting og fornemme nye klange i gammelkendte ved at læse denne morsomme bog, der således i fortrinlig grad må skønnes egnet til at skaffe sin lærde forfatter og den højskole, han så længe har tjent, venner og velyndere.

Gudstjenestekollekterne. Den ældre og yngre række. Med indledninger, tekster, forslag og historiske noter. Ved et arbejdsudvalg nedsat af Theologisk oratorium. (For kirke og theologi 4-5). Theologisk Oratoriums Forlag, Bringstrup 1953. 414 s., 16,50 kr.

Medens problemerne omkring salme- og salmemelodivalg tiltrækker sig interesse i så vide kredse, at det store arbejde, der i nyere tid er gjort hermed, kan siges at være nogenlunde kendt, er interessen og indsigten langt mere begrænset, når talen er om studier og reformforslag indenfor liturgien. Imidlertid er der også på dette felt gjort omfattende forskninger i ny tid, og et sådant arbejdes resultat skal her præsenteres: »Gudstjenestekollekterne«.

Omkring midten af 16. årh. benyttedes i vor kirke to rækker af kollekter. Den første række, de gamle latinske (missalekollekterne), der i hovedsagen går tilbage til 5. århundrede, er nemlig så korte og klare og gennemgående så rent evangeliske, at reformatorerne kunne oversætte og bruge de fleste af dem, men fra og med 1580 glider de ud af den danske tradition til fordel for den anden række, Veit Dietrichs kollekter. Dietrich, der var Melanchthons ven og en tid Luthers sekretær, vandt meget hurtigt indpas i Danmark; fra midten af 16. århundrede foreligger flere oversættelser af hans bønner. De er længere og mere søndagstext-prægede (fordi de oprindelig var tænkt til benyttelse efter prædiken, ikke ved formessen); alterbogen 1580 bruger næsten udelukkende disse, og gennem revisioner lever de videre til nu.

Imidlertid er der i vide kredse enighed om, at den sidste revision (1923) ikke var vellykket, samtidig med, at man fra nogle sider kunne ønske den gamle missalerække genindført i større eller mindre omfang. Den liturgisk interesserede sammenslutning Theologisk Oratorium har derfor nyoversat de gamle kollekter og revideret Veit Dietrichs. Det falder udenfor dette tidsskrifts område at bedømme disse forslag. Men der kan være god grund til at henlede opmærksomheden på den store og smukke bog, fordi den bringer så meget andet. Foruden instruktive

indledninger og historiske noter (sidstnævnte desværre kun til Dietrich-texterne) bringes nemlig texter og atter texter, til missalerækken gennemgående 10 til hver helligdag, hvoraf 4 danske fra 16. årh., og til Dietrich-rækken endog 15 paralleltexter pr. helligdag, deraf 6 fra reformationsårhundredets Danmark. Det er navne som Wormordsen, Tausen, brødrene Palladius og Tidemand — der på dette punkt ligesom mht. bibeloversættelser synes at have større betydning, end man tidligere har regnet med — hvis textbearbejdelser her fremlægges overskueligt og bogstavret (såvidt menneskelig skrøbelighed nu har tilladt — i 20 tilfældigt valgte bønner noteredes 2 fejl), mens de fleste af dem hidtil har henligget i de sjældne gamle tryk. Bogen bliver derfor af stor interesse for den, der interesserer sig for 16. årh.s sprog såvelsom for dansk kirkeliv og kirkesprog i det hele taget. Og dertil kommer, at noterne efter sagens natur i betydeligt omfang må fortælle om sproglige ændringer indenfor dette område, idet de skildrer revisionernes historie gennem 400 år.

Det er ikke muligt her at gå nærmere ind på værket om gudstjenestens kollekter. Det kan kun anbefales til mange også udenfor de kirkelige kredse, for hvis behov det i første række er skabt.

Morten Borup: Christian Molbech. Rosenkilde & Bagger, Kbh. 1954. 472 s., 26,50 kr.

Det er ikke praktisk muligt at undgå den fattigdom, der består i at måtte nøjes med ensidige indtryk og forgrovede billeder af ting og personer, der ikke indtager nogen vigtig plads i ens viden. Forholdet bliver ikke meget bedre, når talen er om »billeder« i bogstavelig forstand. Thi mens nogle personer afbildes snart efter et, snart efter et andet af de foreliggende originalportrætter, er der andre, der næsten altid ses med een kunstners øje og altså på eet bestemt alderstrin. Således Christian Molbech. Gertners tegning fra 1856, udført Molbech uafvidende under en bogauktion, gengives oftest, og billedet af den 73-årige litterat med den hvide manke, de sorte bryn over brillerne og den fremskudte underlæbe giver visselig indtryk af en karakter, men en karakter, der måske ikke ligefrem modsiger det gængse ensidige billede af Molbech som skrivekugle, projektmager og stilretter — vanskelig, vranten, kontrær, en roser af henfarne tider.

Da nu lektor Morten Borup har lagt en næsten 500 sider svær biografi af Molbech ved siden af sin Heibergbog og de talrige fremragende udgiverarbejder, der letter os indsigten i betydningsfulde sider af det 19. århundredes litterære liv, så kunne han næppe finde nogen bedre indgang til sin nuancerede, men på forhånd sympatisk tonede skildring af den gamle skribent end det anonyme Frederiksborgbillede af Molbech — som ung. Det vil være lærerigt for mange at fordybe sig i dette portræt, det interessanteste af bogens billeder; enhver må finde deri, hvad han kan, men man kan ikke efter synet deraf nøjes med at have Molbech karakteriseret ved gamle floskler, der ikke vinder selv ved Ingemannsk herkomst og professoral gentagelse.

Borups bog er særdeles klart komponeret; de første og det næstsidste kapitel (det sidste er en sammenfatning) er biografisk-kronologiske, og imellem dem ligger bogens hoveddele, store kapitler om Molbech som rejsebeskriver (han elskede ikke blot bøger, men også naturen og dyrene), embedsmand (bibliotekar, professor og teaterdirektør — rækkefølgen betegner i antiklimax den lyst og det held, hvormed Molbech bestred de tre samtidigt beklædte poster), filolog, æstetiker og historiker. Personregistret og de levende kolumnetitler gør det let at finde rundt i den store bog, hvis satsbillede til gengæld er tungt, ikke fordi skrift og skydning er uheldige, men fordi der i høj grad spares på indrykninger. Derimod tynger det ikke, at henvisninger o. lg. indgår parentetisk i den løbende text; og det synes utvivlsomt, at dette arrangement, der muligvis er praktisk-økonomisk dikteret, ihvertfald i en bog som denne er en vinding fremfor den konsekvente henlæggelse af sådanne oplysninger til noter.

Selve bogens fremstillingsform er annonceret som »dokumentarisk«. Det skal vel være rosende, men kunne ligesågodt opfattes som et mistillidsvotum til forfatterens egen skriveevne og indfaldsport for en flom af råt materiale. Ængstelse er dog ugrundet. Der er mange og lange citater af trykte og utrykte Molbechiana, men man glider let og naturligt til og fra dem, vejledet af den altid nærværende forfatters eget klare og usøgte sprog.

Som ovenfor vist er bogens centrale kapitler systematiske. Det er praktisk, fordi Molbech havde så mange jern i ilden; men det kronologiske overblik går tabt; en simpel årstalstabel kunne have hjulpet. Når savnet er temmelig lille, skyldes det et forhold, der vistnok er centralt for bedømmelsen af Molbech. Morten Borup er inde på det, når han siger (s. 414): »Maaske tydeligere end paa noget andet Omraade, hvor Molbech har sat ind, er der en Udvikling at spore inden for hans Virke som Historiker.« Med andre ord: Molbech er ikke i stærk grad underkastet skiften og udvikling, efter at ungdommens følelsesstorme nogenlunde er bragt til at lægge sig. Han stivner, hvis man vil sige det sådan, og det korrekte, den gyldne middelvej, er hans ideal; det er en af grundene til nogle af hans mest forkætrede og latterliggjorte domme: tilintetgørelsen af Ingemanns romaner, den manglende forståelse af H. C. Andersen, den med fine og ufine midler førte folkevisestrid med Svend Grundtvig, den sunde og begrundede skepsis overfor den ny uundgåelige konstitution — på alle sådanne punkter er han et let bytte for sam- og eftertidens modernister, skønt disse hans »dumheder« for en del blot kan kaldes anakronismer.

I det hele synes Molbech ikke at være typisk for sin generation, han er ikke højromantiker. Som kritiker er han nærmest Heibergianer, og hans yndlingsdigter i samtiden bliver Paludan-Müller, men samtidig er han på flere punkter præget af det 18. århundrede, således i den højstemte, mere Rousseauske end romantiske måde, hvorpå han som ung dyrker sine følelser og begærer intime venskabsforbindelser med mænd og kvinder. Bemærkelsesværdigt er det, at disse forbindelser bedst dyrkes skriftligt. Thi både arvede anlæg og personlige oplevelser synes at have dannet hans kantede ånd, han »manglede totalt Evnen til at være glad« (153, cf. 442), og når han nedkæmper ungdomsmelankolien

og påbegynder det vældige livsværk, synes det i høj grad viljebestemt — altsammen forhold, der nok kunne gøre det svært for ham at åbne sig i fortroligt samvær; samtidig var han dog flittig til at skabe kontakter især på sine rejser og blev efterhånden herregårdsbesøger og selskabsmand i stort format.

De aktiver, han medbragte til sit litteratliv, var store; en sjælden iagttagelses- og opfattelsesevne, en til tider beundringsværdig, til tider dog svigtende flair, »Sans for at løse hidtil upaaagtede Opgaver«, et vældigt organisationstalent og en ubesmykket redelighed er blandt de vigtigste. Tingene måtte gro om ham. Men når hans skrivekalender blev »en Kirkegaard« af planer, der måske påbegyndtes, men altfor ofte blev ladt i stikken, når han aldrig lærte at sige nej, så er det måske, fordi et tomrum bestandig ville fyldes, en stemme bestandig overdøves. Nogen Vielgeschrey var Molbech ikke.

Blandt de mange træk i hans virke, man glæder sig over at få uddybet, er hans særlige stilling til det nationale. Molbech, der ligesom Nyerup og Rask har en slags secret service-hverv under sin første lærde rejse til Sverige — en herlig tanke! — bliver en varm ven af dette land, og for sin faders fødeland Norge nærer han de venligste følelser såvelsom for moderens sydlige hjemland (»..kun Nidinger og lave, unordiske Siæle udklække og nære det nedrige Had til den store, skiøndt ulykkelige Nation, hos hvem næsten Alt det Ædle, som den nyere Tid har frembragt, oprandt eller udvikledes og modnedes«, brev 1809, cit. s. 11). Med alt det er Molbech dansk, ikke skandinav, og finder, at forbindelser og vexelvirkninger indenfor Norden skal plejes som selvfølgeligheder, men uden festtalers bravader, organisationers tågebanker og sprogrøgteres sammensurier.

Medens en række sider af Molbechs virksomhed blev plejet mindre tilfredsstillende eller ihvertfald snart forældedes, har han på andre punkter gjort umådelig gavn og ved sine synspunkter peget fremad: hans anskuelser om danskundervisning, om arkæologiens betydning og om visse bibliotekstekniske forhold bifaldes af nutiden; han var blandt de første, der gik ind for digtere som Heiberg, Blicher og Aarestrup; svensk, engelsk og samtidig dansk litteratur blev først af ham gjort til emne for universitetsforelæsninger; han var som historiker objektiv og empirisk og ofrede for dette standpunkt venskabet med en mand som N. F. S. Grundtvig; en række af hans udgaver er endnu ikke afløst, hans ordbog er uundværlig, hans virke på Det kgl. Bibliotek og visse sider af hans organisatoriske arbejde blev af vidtrækkende betydning, især stiftelsen af Historisk Selskab og dets tidsskrift.

Om alt dette og meget mere får man udmærket besked i lektor Borups værk, der også peger på emner for videre studium og udgivelse (de almendannende tidsskrifters historie, udgivelse af Molbechs rejsebøger, hans skrivekalendere, hans broder Anthons breve m.m.). Søger man indvendinger mod værket, kan der naturligvis peges på forskrivninger (s. 71 siges et omskrevet Faustcitat at være »af« Goethe), småfejl (s. 221 er titlerne på en hel række udgiverarbejder upræcise, og det var ikke Harpestræng, men Rimkroniken, der udkom i subskriberet og af bogtrykker Thiele signeret oplag) og udeladelser (når dramaturgien ikke var Molbechs stærke side, kunne der have været grund til at nævne, at

han 1839 tilrettelagde og udgav Peder Rosenstand-Goiskes efterladte Kritiske Efterretninger om den Kongelige danske Skueplads — med fortale, anmærkninger og en dedikation til fru Heiberg, hvori han taler om naturgaven som noget større end fliden og nævner det uheldige i, at det fra Goiskes til hans egen tid har været nødvendigt for skuespillere at kunne synge for at opnå antagelse).

Men vigtigere er det at spørge, om forfatteren har haft held med »Vovestykket . . at udkaste et Billede af ham i hel Figur«. Svaret må blive ja. Sympatien er udtalt; men Christian Molbechs begrænsning er så umulig at overse og Morten Borups nøgternhed så stor, at der ikke bliver tale om et forsvars- endsige helteskrift. Mangeårige studier og flersidig menneskelig forståelse har imidlertid tilladt forfatteren at give et portræt — maleri snarere end skulptur — der skønnes at være velproportioneret og bevidnes at være fængslende. Til ære for begge titelbladets navne.

Erik Dal.